

Siðanefnd Blaðamannafélags Íslands

Mál 4/2003-2004

Kærandi: Jón Ólafsson

Kærðu: Ríkisútvarpið og fréttamennirnir Sveinn Helgason og Pálmi Jónasson

Kæruefni: Tvær fréttir sem fluttar voru í Ríkisútvarpinu hinn 19. nóvember 2003 um Jón Ólafsson og skattamál hans.

Málið var kært með bréfi dagsettu 20. nóvember 2003 og barst það nefndinni 24. nóvember 2003. Í kærinni var farið fram á undanþágu frá leiðréttingarkröfu. Kæran var tekin fyrir á fundi siðanefndar hinn 1. desember 2003 en ekki var fallist á að veita undanþágu frá leiðréttingarkröfu og kærinni því vísað frá að svo stöddu. Kærandi fór þess þá á leit við Ríkisútvarpið að það bæðist afsökunar á hinum kærðu ummælum en eftir að staðfesting barst frá Ríkisútvarpinu þess efnis að það yrði ekki gert tók siðanefnd kærana til efnislegrar meðferðar 22. desember 2003 og var málið tekið fyrir á fundum nefndarinnar 29. desember 2003 og 12. janúar 2004. Greinargerð Ríkisútvarpsins, dagsett 19. desember 2003, barst nefndinni 22. desember 2003. Viðauki við greinargerð Ríkisútvarpsins barst siðanefnd 2. janúar 2004.

Málavextir

Hinn 19. nóvember 2003 voru fluttar í Ríkisútvarpinu tvær fréttir um skattamál Jóns Ólafssonar og fleira. Aðalumfjöllunin um málið var í fréttapættinum Morgunvaktinni og var sú umfjöllun kynnt í fréttatíma Ríkisútvarpsins kl. 8:00. Í fréttatíma Ríkisútvarpsins kl. 12:20 var svo flutt frétt sem byggði á umfjöllun Morgunvaktarinnar.

Þessar fréttir voru kærðar og þó sérstaklega eftirfarandi atriði: Í frétt Ríkisútvarpsins kl. 8:00 segir m.a. um Jón Ólafsson: „Þá á hann fangelsisvist yfir höfði sér og aðeins virðist tímaspursmál hvenær mál hans fer til lögreglunnar.“ Í fréttinni kl. 12:20 segir m.a.: „Fangelsisvist vofir yfir Jóni Ólafssyni, fyrrum aðaleiganda Norðurljósa vegna meintra skattsvika, sé miðað við umfang málsins og þá dóma sem kveðnir hafa verið upp hér á landi fyrir skattsvik.“ Síðar í sömu frétt segir: „Aðeins virðist tímaspursmál hvenær lögreglan fær málið til meðferðar.“ Þá segir í fréttinni: „Jón ber líka refsíabýrgð sem stjórnarformaður nokkurra félaga þar sem grunur leikur á skattsvikum.“ Að lokum segir í fréttinni: „Miðað við að menn hafi verið dæmdir til fangelsisvistar hér á landi fyrir miklu umfangsminni skattalagabrot gæti Jón átt yfir höfði sér að lenda bak við lás og slá.“

Í kærinni segir að fyrirvari um að hver maður sé saklaus uns sekt hans sé sönnuð, „geti ekki létt siðferðilegum skyldum fréttamannsins af honum og hann geti í skjóli

slíks fyrirvara lýst því yfir“ að kærandi „eða aðrar þær manneskjur sem hann fjallar um í fréttum hafi gerst sekar um refsiverða háttsemi.“

Umfjöllun

Í greinargerð Ríkisútvarpsins og fréttamannanna Sveins Helgasonar og Pálma Jónassonar er gerð sú aðalkrafa að kærinni verði vísað frá siðanefnd Bláðamannafélags Íslands, þar sem hvorki Sveinn né Pálmi séu félagar í BÍ. Í 6. gr. siðareglanna segir að nefndin geti lagt fram rökstutt álit um kæruefni þó svo að kærðu séu þar ekki félagar. Á grundvelli þessa ákvæðis hefur siðanefnd tekið mörg mál til meðferðar, hliðstæð því sem hér er á ferðinni, og hafnar siðanefnd frávísun.

Í greinargerð kærðu er gerð athugasemd við að kærð séu tilgreind atriði og einstaka setningar sem slitnar séu úr samhengi við heildarumfjöllunina. Siðanefnd tekur undir þetta, enda kemur fram í 2. mgr. 6. gr. siðareglanna að nefndin skuli kanna heildarumfjöllun í hinum kærða fjölmiðli. Í umfjöllun sinni skoðaði siðanefnd fréttir Ríkisútvarpsins um málið og kynningar á þeim sem eina heild.

Umfjöllun Ríkisútvarpsins hófst með kynningu kl. 7:30 á efni fréttabáttarins Morgunvaktarinnar, þá var flutt frétt kl. 8:00 þar sem vísað var í væntanlega umfjöllun á Morgunvaktinni og aðalumfjöllun Ríkisútvarpsins fór fram í yfirgripsmikilli umfjöllun á Morgunvaktinni laust eftir kl. 8:30. Í fréttatíma Ríkisútvarpsins kl. 12:20 sama dag var svo flutt frétt sem byggði á umfjöllun Morgunvaktarinnar.

Í greinargerð kærðu kemur fram að umfjöllunin um skattamál Jóns Ólafssonar byggði á niðurstöðu skýrslu sem skattrannsóknarstjóri ríkisins lét frá sér fara, auk þess sem aflað hafi verið upplýsinga hjá heimildarmönnum, einkum hvað varðaði hugsanlega framvindu málsins og hugsanlegar afleiðingar þess.

Kærðu segja að kærandi hafi heimilaði lögmönnum sínum að afhenda Morgunblaðinu öll gögn varðandi skattamál sín og Morgunblaðið hafi í framhaldi af því birt ítarlega umfjöllun um efni skýrslunnar. Kærandi hafi þannig sjálfur veitt fjölmiðlum aðgang að efni skýrslunnar. Kærðu telja að alls staðar þar sem umfjöllun Ríkisútvarpsins snerti kæranda persónulega hafi framsetning málsins verið með þeim hætti að ljóst hafi verið að um skoðun skattrannsóknarstjóra á skattskilum kærða væri að ræða. Þeir benda á að umfjöllunin byggði á skýrslu skattrannsóknarstjóra og að ávallt sé tekið þannig til orða að ljóst megi vera að hvorki liggi fyrir endanlegur úrskurður né dómur. Með sömu fyrirvörum sé bent á hugsanlegar afleiðingar fyrir kæranda, ef þær sakir sem á hann séu bornar af skattrannsóknarstjóra verði sannaðar.

Siðanefnd fellst á að í heildarumfjöllun Ríkisútvarpsins um málið komi fram með nægjanlega skýrum hætti að um niðurstöður skýrslu skattrannsóknarstjóra sé að ræða og að meintar sakir hafi hvorki verið staðfestar af öðrum yfirvöldum né dómstólum. Í aðalumfjöllun Morgunvaktarinnar er orðalag ávallt með þeim hætti að hafðir eru nauðsynlegir fyrirvarar um að um meint brot sé að ræða og að umræddar afleiðingar fyrir kæranda komi ekki til nema sekt sannist.

Siðanefnd telur eðlilegt að í fréttum sé fjallað sé um hugsanleg viðurlög við meintum alvarlegum brotum verði þau sönnuð.

Siðanefnd telur aftur á móti að þessir sömu fyrirvarar hefðu mátt koma skýrar fram í inngangi fréttar í fréttatíma Ríkisútvarpsins kl. 12:20. Siðanefnd telur því að kærðu hefðu getað vandað betur til framsetningar í fyrirnefndri frétt með því að láta þá fyrirvara sem síðar komu fram, fylgja með í inngangi.

Úrskurður

Ríkisútvarpið og fréttamennirnir Sveinn Helgason og Pálmi Jónasson teljast ekki hafa brotið gegn siðareglum Blaðamannafélags Íslands.

12. janúar 2004

K. A.

Kristinn Hallgrímsson

Hjörtur Gíslason

Hreinn Pálsson

Sigurveig Jónsdóttir

Örn Valdimarsson